

STUDENTSKÉ PŘÍSPĚVKY

Úvod do literatury o středověkých synodách a synodálních statutech v českých zemích. Badatelské úkoly na Moravě

Pavel KRAFL

Smyslem tohoto článku, jak již naznačuje nadpis, je uvést čtenáře do problematiky literatury o středověkých a hlavně pozdně středověkých diecézních synodách v českých zemích (nikoliv podat vyčerpávající výčet), seznámit s edicemi synodálních statut pražské a olomoucké diecéze (= soubor nařízení vyhlášených na diecézní synodě) a nakonec vytýčit badatelské úkoly při zkoumání synodálních statut olomoucké diecéze od poč. 14. stol. do 60. let 15. století.

První informace a charakteristiky synod si přečteme u Hledíkové¹ a v Ottově

¹Ve vrcholném středověku se synody staly shromážděním všeho vyššího duchovenstva, kleru sídelního města a zástupců veškerého kleru diecéze (za ně byli přítomni děkan a jeden či dva faráři z děkanátu), klášterů, špitálů, university. Svolával je biskup k jednání o zásadních otázkách církevního života diecéze a otázkách okamžité potřeby. Šíře shromáždění zaručovala širokou publicitu projednávaných záležitostí. Hlavní důraz byl kladen na obecné veřejné věci, případně aktuální problémy politického dosahu a reformní úsilí. Usnesení synod byla vydávána jménem biskupových

slovníku naučném.²

Statuta jsou až na výjimky dochována ve formě opisů (v rukopisech). Snad nejstarší z edicí synodálních statut, jež zahrnuje některá statuta z českých diecézí byla Concilia Germaniae Schannata a Hartzheima. Tento starý tisk obsahuje rovněž mohučská provinciální statuta,³ pro nás důležitá hlavně pro období od vzniku pražského a olomouckého biskupství po rok 1344, tedy po povýšení pražského biskupa na arcibiskupa; jemu podřízenými sufragány se stali biskupové litomyšlský a olomoucký. Dva stávající biskupské stolce, v Praze a Olomouci tímto byly vyňaty ze správní pravomoci mohučského metropolitů. Z moravských statut 14. a poč. 15. století se tam nachází Konrádova (I.) z roku 1318,⁴ Jana Volka z roku 1349⁵ a Václava Králíka z Buřenic.⁶

Roku 1766 přispěl francouzský premonstrát Arsenius T. Fasseau svojí edicí statut olomouckých a pražských.⁷ Obsah mohučských statut provinciálních podal koncem minulého století K.J. Hefele ve svém Konzilien – Geschichte.⁸

19. století nám přineslo rozličné edice synodálních statut ať už jednotlivě či souborně pro určité období. Höfler vydal roku 1862 pražská synodální statuta pro léta 1353 – 1413,⁹ rajhradský benediktin Beda Dudík samostatně Arnoštova diecesánní z 18. 10. 1343¹⁰ a provinciální statuta z roku 1349¹¹ a vyškovská statuta administrátora olomouckého biskupství Václava Králíka z Buřenic z roku 1413.¹² Dudík rovněž našel při jednom ze svých pátrání v zahraničních archívech a knihovnách, tentokrát ve Vatikáně,¹³ jeden ze statutů pražského biskupa Jana IV. z Dražic (1301 – 1343). Otiskl jej v práci Iter Romanum a zařadil do roku 1301, tedy jako nej-

formou tzv. *diecézních statut*, která měla závaznou normativní platnost. Byla publikována a rozšiřována v opisech pomocí arcijáhnů a děkanů do všech farností. – Podáno podle Janák J., Hledíková Z., Dějiny správy v českých zemích do roku 1945; Praha 1989, str. 216.

²24. díl, Praha 1906, str. 495 – 496, heslo Synoda; 14. díl, Praha 1899, str. 669 – 671, heslo Koncil.

³Schannat J.F., Hartzheim J., Concilia Germaniae, zvláště svazky III., IV., V., Colonia Agripina 1760 – 1763.

⁴tamtéž, IV., 1761, pag. 269 – 273.

⁵tamtéž, IV., 1761, pag. 336 – 341.

⁶tamtéž, V., 1763, pag. 39 – 43.

⁷Fasseau A.T., Collectio synodorum et statutorum almae diocesis Olomucenae in IV partes distributa, I., II., Retz 1766. Svazek I. se týká olomouckých statut, sv. II. pražských.

⁸Hefele K.J., Konzilien – Geschichte, 4 – 6, Freiburg im Breisgau 1879 – 1890.

⁹Höfler C., Concilia Pragensia 1353 – 1414. Abhandlungen der königlichen böhmischen Gesellschaft der Wissenschaften, V. F., XII. B., Prag 1862, s. LXI + 116.

¹⁰Dudík B., Synodal – Statuten des Bischofs Arnost von Pardubitz für die Prager Diocese vom 18. 10. 1343, Brünn 1872.

¹¹Dudík B., Statuten des ersten Prager Provinzial Concils vom 11. und 12. November 1349, Brünn 1872.

¹²Dudík B., Statuten der Diocese Olmütz vom Jahre 1413, Brünn 1871.

¹³rovnej Rysavá E., Ke dvěma výročí moravského historiografa Bedy Dudíka, ČMM 109, str. 228.

starší dochovaná synodální statuta pražské diecéze.¹⁴ I rozpoutala se diskuse na téma do jakého období, popř. přímo roku, ony statuta patří a zda-li jsou skutečně nejstarší dochovaná. Podle Chaloupeckého (monografie o Janu IV. z Dražic) náleží dokonce k Janu III. z Dražic.¹⁵ Další autoři se přiklonili buď k Dudíkovi anebo k Chaloupeckému. S Chaloupeckým se ztotožnil Holinka¹⁶ a s otazníkem Zelený.¹⁷ Až Patschovsky statutu přikl nejvěrohodnější datování – 1336,¹⁸ s čímž se ztotožňuje docentka Hledíková,¹⁹ jedna ze současných významějších badatelů zabývajících se problematikou synod a synodálních statut.

Vrátíme se ale ještě do minulého století. Roku 1882 vydává Ferdinand Menčík v Pojednání královské české společnosti nauk edici pod názvem Několik statutů a nařízení arcibiskupů pražských Arnošta a Jana I. (1355 – 1377). Posledním z nich je synodální statut z 18. 10. 1385; Menčík datuje 1377 s otazníkem.²⁰

Synodální statuta Zbyňka Zajíce z Hazmburka z let 1403 a 1404 vydal a jejich obsah popsal roku 1913 František Stejskal.²¹

Mnohé monografie mají coby svoji součást kapitolu věnovanou obsahu synodálních statut. Za všechny jmenujme alespoň monografii Jana Kapistrána Vyskočila o Arnoštovi z Pardubic,²² Václava Novotného o Janu Husovi²³ a Zdeňky Hledíkové o biskupu Janu IV. z Dražic. Hledíková rozebírá nejstarší informace o pražských synodách a podává edici statut Jana IV.²⁴

Ivan Hlaváček vydal r. 1957 pražská synodální statuta z roku 1333.²⁵

Období od sedmdesátých let našeho století je obdobím boomu v bádání kolem synodálních statut, hlavně pražské diecéze a provincie. Kromě edicí vzniká řada

¹⁴Dudík B., *Iter Romanum*, I., Wien 1855, str. 212 – 214

¹⁵Chaloupecký V., Jan IV. z Dražic, poslední biskup pražský, Praha 1908, str. 19, pozn. 101

¹⁶Holinka R., *Sektářství v Čechách před revolucí husitskou*, Sborník FF UK v Bratislavě, 1929, str. 39, pozn. 100

¹⁷Zelený R., *Synodální život v pražském biskupství (973 – 1344)*, in *Tisíc let pražského biskupství 973 – 1973*, Praha 1973, str. 61 – 62

¹⁸Patschovsky A., *Die Anfänge einer ständigen Inquisition in Böhmen, Ein Prager Inquisitoren – Handbuch aus der ersten Hälfte des 14. Jahrhunderts*, Berlin – New York 1975, str. 45 – 46, pozn. 167

¹⁹Hledíková Z., *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1992, str. 171 – 172

²⁰separatum ex *Pojednání královské české společnosti nauk*, řada VI., díl 11., Praha 1882, str. 28 – 29. Datování opravila Z. Hledíková: *Synody v pražské diecézi v letech 1349 – 1419*, ČsČH 18, 1970, str. 132

²¹Stejskal F., *Arcibiskup Zbyněk Zajíc z Hasenburka a jeho první statuta synodální z r. 1403 a 1404*, *Časopis katolického duchovenstva* 54. (79.), 1913, str. 208 – 218, 312 – 322, 595 – 608. Edice statut: str. 315 – 316 (z 18. 10. 1403), str. 605 – 608 (z 15. 6. 1404).

²²Vyskočil J.K., *Arnošt z Pardubic a jeho doba*, Praha 1947 – 1948, str. 285 – 304, 306 – 308

²³Novotný V., *M. Jan Hus. Život a dílo I. – II.*, Praha 1919 – 1921

²⁴Hledíková Z., *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1992, str. 169 – 192

²⁵bibliografický údaj uvádí Z. Hledíková, *Biskup Jan IV. z Dražic*, Praha 1992, str. 176. Srovnej Zelený R., *Synodální život v pražském biskupství (973 – 1973)*, in *Tisíc let pražského biskupství 973 – 1973*, Praha 1973, str. 63 – 64, str. 75, pozn. 7

studii a jako první z nich budu jmenovat práci Zdeňky Hledíkové „Synody v pražské diecézi v letech 1349 – 1419“ z roku 1970.²⁶ Čtenáře na začátku uvádí do problematiky synod, nastoluje otázku frekvence konání synod,²⁷ složení synody,²⁸ průběhu synody.²⁹ Definuje termíny synodální statut a protokol.³⁰ Jádrem práce je přehled synod pražské diecéze a provincie od nichž máme dochovaná statuta či protokol anebo alespoň jejich konání lze doložit na základě jiných pramenů.³¹ Hledíková vychází z Höflerovy edice.³² Ve výčtu nalezneme datum konání synody, informaci o formě dochování (statut – protokol), o dochování v rukopisech, edicích a literatuře o synodě a o kázání na ní předneseném.

Roku 1972 vychází Rostislavu Zelenému edice pražských synodálních statut pro léta 1343 až 1361.³³ Edici předchází úvod informující o starších pražských statutech,³⁴ potom o autorem editovaných statutech³⁵ a o starších edicích statutů a literatuře k nim.³⁶ Dále přehledně tabulky obsahující údaje o rukopisech z nichž editor vycházel.³⁷ Jejich úctyhodný rozsah a pak poznámkový aparát svědčí o vysoké kvalitě přípravných edičních prací.

O rok později – 1973 – je slaveno tisící výročí pražského biskupství. Ve sborníku při této příležitosti vydaném nechybí článek o synodách. Autorem je opět Zelený.³⁸ Píše o nejstarších doložených biskupských synodách, jejich podobě, jak se vývojem měnily.³⁹ Zpracovává počátek synod u nás, nařízení jež považuje za předchůdce synodálních statut v našich zemích a nejstarší dochovaná statuta.⁴⁰ Poměrně podrobně rozebírá obsah vybraných mohučských provinciálních statut.⁴¹

Pracovník Státního oblastního archivu v Brně dr. Švábenský doplnil cenný článek Hledíkové (viz výše) o další údaje o pražských synodálních statutech, a sice těch, které nejsou u Höflera obsaženy (a z něj Hledíková vychází), ale jsou u Fasseaua. Spolu s dalšími pražskými syn. statuty, které objevil v Cerronih sbírce SOA Brno (dnes Mor.zem.arch.), je vydal.⁴²

²⁶Z. Hledíková: *Synody v pražské diecézi v letech 1349 – 1419*, ČsČH 18, 1970

²⁷str. 118 – 119

²⁸tamtéž, str. 119

²⁹tamtéž, str. 120

³⁰tamtéž, str. 123

³¹tamtéž, str. 124 – 146

³²tamtéž, str. 121

³³Zelený R., *Councils and Synods of Prague and their Statutes (1343 – 1361)*, separatum ex *Apollinaris* 45, 1972, Řím 1972

³⁴tamtéž, str. 1 – 2

³⁵tamtéž, str. 4 – 7

³⁶tamtéž, str. 7 – 10

³⁷tamtéž, str. 14 – 19

³⁸Zelený R., *Synodální život v pražském biskupství (973 – 1973)*, in *Tisíc let pražského biskupství 973 – 1973*, Praha 1973

³⁹tamtéž, str. 55 – 57

⁴⁰tamtéž, str. 57 – 66

⁴¹tamtéž, str. 66 – 73

⁴²Švábenský M., *Několik synodálních statut pražského arcibiskupství*, *Studie o rukopisech XIII.*,

Letmo pohlédneme za hranice vlasti – roku 1975 vydává Odette Pontal obecnou práci „Les statuts synodaux“.⁴³

Na edici Zeleného navázal Polc. Jeho edice pražských synodálních statut (stejně jako Zeleného a Kadlecova, o níž ještě bude řeč) je ovšem vzhledem k tomu, že vycházela v Římě, méně přístupná.⁴⁴ Polc zpracoval období let 1362 – 1395. Nadmíru cenný je opět úvod k edici. Nastoluje některé nové prohlévací otázky – např. zda na všech synodách byly vydávány nová statuta.⁴⁵ Obecně třídí do různých skupin opisy statut.⁴⁶ Zabývá se rukopisy, které obsahují celou řadu opisů synodálních statut – označil ji termínem „catena“.⁴⁷ Rozmýšlí nad provinciálními synodami.⁴⁸ Kromě výčtu rukopisů, v nichž se ten který statut nachází,⁴⁹ podává přehled všech synodálních statut, které jsou v jednotlivých rukopisech.⁵⁰ Ve výčtu edicí statut pro období jím zpracované najdeme bibliografické údaje o dalších starších edicích, jež jsem v předchozím textu neuváděl (B. Balbín in Miscellanea, F. Palacký in Documenta, C. Borový, E. G. Gersdorf).⁵¹

V září 1988 se v Praze konala mezinárodní konference z nichž vzešel sborník pod názvem Velké kodifikace. Z. Hledíková přispěla článkem „Kodifikační úloha synodálních statut v českém prostředí předhusitské doby“.⁵² Zdůrazňuje charakter synodality pouhých kolokvií, bez rozhodovací pravomoci zúčastněných. Píše o tématech, jež se v synodálních člancích objevují – např. o povinnosti venkovských děkanů rozšiřovat dále statuta, o herezi, lichvě, hadačství a čarodějnictví, o manželském právu, zhářství a lupičství.⁵³ Ordálům a výčtem pokusů o jejich zlikvidování věnuje autorka čtyři stránky.⁵⁴

Edice pražských statut byla završena dílem Jaroslava Kadlece (pro léta 1396 – 1414; roku 1991)⁵⁵

Zvláštní kapitolou z oblasti zkoumání kolem diecézních synod jsou sendy, synodální soudy.⁵⁶ V minulém století dal podnět k diskusi Emil Ott, který vyslovil

1974, str. 67 – 83, edice str. 73 – 80

⁴³Pontal O., Les Statuts Synodaux, Turnhout 1975

⁴⁴Polc J. V., Councils and Synods of Prague and their Statutes 1362 – 1395, Apollinaris 52, 1979, str. 200 – 237 (úvod), str. 495 – 527; 53, 1980, str. 131 – 166, 421 – 457 (vlastní edice)

⁴⁵tamtéž, 52, str. 202

⁴⁶tamtéž, str. 205, 211

⁴⁷tamtéž, str. 206

⁴⁸tamtéž, str. 207 – 208

⁴⁹tamtéž, str. 230 – 237

⁵⁰tamtéž, str. 221 – 229

⁵¹tamtéž, str. 229

⁵²Hledíková Z., Kodifikační úloha synodálních statut v českém prostředí předhusitské doby, in Velké kodifikace I., Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané v Praze ve dnech 5. až 8. září 1988, Praha 1989, str. 103 – 116

⁵³tamtéž, str. 105 – 108

⁵⁴tamtéž, str. 108 – 111

⁵⁵Kadlec J., Synods of Prague and their Statutes 1396 – 1414, Apollinaris, 64, 1991, str. 227 – 293

⁵⁶Souvisí s biskupským právem, povinností visitovat diecézi. Teprve s rostoucím přetížением

přesvědčení, že synodální soudy u nás nebyly.⁵⁷ František Hrubý roku 1916 oponoval v práci Církevní zřízení v Čechách a na Moravě.⁵⁸ V poznámce uvádí další autory, kteří do diskuse zasáhli: Ulanowski (1888) a Zachorowski (1911) ve prospěch existence sendů u nás a proti kromě již výše zmíněného Otta (1879) A. M. Koenigera.⁵⁹ Emila Ottu podpořil Václav Novotný ve svých Českých dějinách.⁶⁰ Nověji tuto problematiku otevřel Boháček, podle kterého by se rukopis č. 202 olomoucké kapitulní knihovny obsahující Collectiones Purchardi mohl za určitých okolností stát důkazem existence synodního soudnictví u nás.⁶¹ Pro existenci synodních soudů od biskupa Bruna se vyslovil Václav Medek v Osudech moravské církve.⁶²

Zatímco v Čechách se pro pražská diecesánní statuta v průběhu dvou staletí objevilo po Fasseauovi několik mladších edicí, na Moravě jsme pořád odkázáni na staříčkou, již více než zastaralou a mnohokrát kritizovanou edici Fasseauovu.⁶³ Fasseaua kritizoval například Petr rytíř Chlumecký,⁶⁴ Beda Dudík⁶⁵ a údajně i František Martin Pelcl.⁶⁶ Synodální statuta se objevují v moravském diplomatáři⁶⁷ – někdy editoři vychází přímo z rukopisů,⁶⁸ jindy zcela nekriticky přebírají Fasseauem editovaný text včetně Fasseauova datování.⁶⁹ Najdeme chyby při transkripci.⁷⁰ Editoři nevyházeli ze všech rukopisů s opisy, respektive tehdejší nedostatek pomůcek zpřístupňujících rukopisné knihovny a archivní sbírky jim to neumožňoval.⁷¹ Tyto dva ediční podniky, Fasseauův a v CDM, jsou zdrojem mnohých omylů v starší i sou-

biskupů jsou tyto pravomoci přeneseny na orgány podřízené. (Novotný V., České dějiny I., 3., Praha 1928, str. 404. Srovnej Hrubý F., Církevní zřízení v Čechách a na Moravě a jeho poměr ke státu, I., ČČH 22, 1916, str. 21 – 22)

⁵⁷Ott E., Beiträge zur Receptions-geschichte des römisch – canonischen Processes in der böhmischen Ländern, Leipzig 1879, str. 14, pozn. 20

⁵⁸ČČH 22., 1916, str. 21 – 26, sendy u nás str. 29 – 30, 34 – 35

⁵⁹tamtéž, str. 20, pozn. 1. V pozn. 2 na str. 21 podává výčet tehdejší literatury o sendech v Německu.

⁶⁰ČD I, 3, str. 404 – 408. V poznámce 1 na str. 404 je výčet současné literatury k sendům.

⁶¹Boháček M., Nejstarší právníké rukopisy v olomoucké kapitulní knihovně, Sborník Krajského vlastivědného muzea v Olomouci, B IV 1956 – 1958, str. 333

⁶²Medek V., Osudy moravské církve do konce 14. věku, Praha 1971, str. 91

⁶³vyjímkou je výše zmíněná Dudíkova edice vyškovských statut z r. 1413.

⁶⁴CDM VII., str. 700

⁶⁵Dudík B., Statuten der Diocese Olmütz vom Jahre 1413, Brünn 1871, str. 5

⁶⁶tamtéž

⁶⁷CDM VII., č. 984 (1349), XI., č. 192 (1380), XIII., č. 11 (údajná synodální statuta circa 1400, ve skutečnosti z roku 1349 – rozboru a argumentům bude věnován další článek)

⁶⁸Chlumecký v CDM VII., č. 984, str. 700

⁶⁹Vincenc Brandl – CDM XIII., č. 11 – text celý přejal od Fasseaua (pag. 15 – 24) bez ohledu na skutečnost, že se již v CDM jednou nachází (viz pozn. 67).

⁷⁰v CDM VII., č. 984, str. 698 zkratka „wen“ rozvedena jako wenerabilis, správně „Werner“: Srovnej rukopis pražské kapituly sig. N.XLI (in Archiv Pražského Hradu) – na fol. 30a: „...Werner...“. Podobně v rkp. A3 SOA Třeboň (fol. 45a). Zkratka wen se objevuje v rkp. SVK Olomouc sig. M II 182 (fol. 80b) a rkp. č. 286 knihovny ol. kapituly (in ZA Opava, pobočka Olomouc)

⁷¹v CDM VII., č. 984, na str. 700 Chlumecký píše, že vycházel z rukopisu olomoucké univerzitní

časné historiografii – tvrzení o Mrázově synodě roku 1400⁷² či datování vyškovské synody místo do r. 1413, jak upravil v úvodu k edici Dudík, do r. 1412, tedy podle Fasseau.⁷³

Na Moravě oproti Čechám nevznikla a neexistuje literatura, která by se zabývala synodami z obecného hlediska – rozebírala složení účastníků, obvyklou dobu konání, dotkla se otázek synodálních kázání, frekvence konání synod, podoby synodálních dekretů apod. Lze nalézt pouze zmínky charakterizující obsah synodálních statut, výčty biskupových nařízení. Většinou jsou vloženy do prací syntetického charakteru, soupisů církevních dějin anebo dějin českých či moravských.⁷⁴ V určitém smyslu výjimkou je Neumannův článek o synodě r. 1413.⁷⁵ Zmínky o prvních synodách na Moravě si můžeme přečíst u Kadlece,⁷⁶ Dudíka,⁷⁷ Hledíkové⁷⁸ a Medka.⁷⁹

V rukopisech nacházíme opisy synodálních statut olomouckých biskupů vydaných od desátých let 14. století do šedesátých let 15. století, počínaje Konrádovými (I.) z roku 1318.⁸⁰ Následují z let 1349,⁸¹ 1380,⁸² 1413,⁸³ 1431⁸⁴ a jedny z 60. let 15. století. Tímto se můžeme dostat k otázkám, které čekají na zpracování a můžeme je vytyčit jako úkol. V první řadě chybí moderní kvalitní edice. Nikoliv osamocená edice jednoho jednotlivého statutu, ale soubor všech vyjmenovaných, který by byl důstojným protějškem edicí pražských synodálních statut Zeleného, Polce a Kadlece. Přehled rukopisů s výše vyčtenými statuty v České a Slovenské republice podávám v tabulce.⁸⁵ U Dudíka se dočteme, že při své edici vyškovských konstitucí použil

knihovny a rukopisu bratislavské kapitoly. Statuta se dále nachází v rukopise SOA Třeboň, Národní knihovny v Praze, Archivu Pražského hradu, Ceroniho sbírky MZA Brno a v dalším rukopise SVK (dříve Universitní knihovna) v Olomouci. Blíže v článku, jež bude následovat.

⁷²např. Hrejsa F., Dějiny křesťanství v Československu, I. Doba předhusitská, Praha 1947, str. 216, Medek V., Osudy moravské církve do konce 14. věku, Praha 1971, str. 176 – 177, Medek V., Cesta české a moravské církve staletími, Praha 1982, str. 130, Kadlec J., Přehled českých církevních dějin, 1., Praha 1991, str. 233, Neumann A., K dějinám husitství na Moravě, Olomouc 1939, str. 20.

⁷³Medek, Osudy..., str. 177 – 178 (navíc je synoda přiřazena nikoliv Václavu z Buhenic, ale Konrádovi z Vechty), Hrejsa, tamtéž, II., str. 41. Neumann Dudíkovu „úpravu“ nepřehlédl – K dějinám..., str. 32 a Diecézní synoda ve Vyskově r. 1413, Museum 48, 1913, str. 19 – 37.

⁷⁴viz např. práce citované v pozn. 72 aj.

⁷⁵citováno v pozn. 73

⁷⁶Kadlec, o. c., str. 149 – 150

⁷⁷Dudík, Dějiny Moravy, V, Praha 1878, str. 244 – 245

⁷⁸Janák J., Hledíková Z., Dějiny správy v českých zemích do roku 1945, Praha 1989, str. 216

⁷⁹Medek, Osudy..., str. 87

⁸⁰Fasseau A.T., Collectio synodorum et statutorum almae dioecesis Olomucenae in IV partes distributa, I., Retz 1766, pag. 1 – 7 (v poznámkách uvádím edice, opisy v rukopisech viz tabulka)

⁸¹CDM VII., č. 984, Fasseau, pag. 15 – 24

⁸²CDM XI., č. 191, č. 192, Fasseau, pag. 13 – 14

⁸³Dudík, o. c., Fasseau, pag. 24 – 43

⁸⁴Fasseau, pag. 45 – 50

⁸⁵na základě studia soupisů rukopisů a inventářů, jejichž seznam pro území České republiky podává Ivan Hlaváček in Úvod do kodikologie, 2. opravené vydání, Praha 1994, str. 75 – 81 Vzhle-

rovněž rukopisu Vídeňské k. k. Hofbibliothek.⁸⁶ Když táž statuta vydával Schannat v Concilia Germaniae, čerpal z jakéhosi mohučského rukopisu.⁸⁷ Nahlédneme-li do nejnovější edice pražských diecézních statut, pak zjistíme, že se jejich opisy nachází v mnoha rukopisech knihoven a archivů okolních států.⁸⁸ Případně edici musí tedy předcházet důkladné studium rukopisných knihoven a archivů v zahraničí, hlavně v okolních státech – Polsko (hl. Slezsko), Německo, Rakousko, s menší pravděpodobností nálezu rovněž Mačarsko. Na Slovensku máme pouze jeden rukopis ve synodálními statuty olomouckého biskupství (viz tabulka a pozn. 85).

Statuta je možno rovněž najít v listinné podobě – originál či třeba jako inzert.

Jako další úkol můžeme stanovit studium archivu olomoucké kapituly (nikoliv knihovny ol. kapituly; obojí in ZA Opava, pobočka Olomouc) s cílem najít úřední knihu se zápisy statut.⁸⁹ Jeho objev by byl pro nás významný – měli bychom v ruce nejautentičtější, nejvěrohodnější podobu textu statut.⁹⁰ Součástí diecézní synody bývalo kázání.⁹¹ Rukopisné bohatství knihovny olomoucké kapituly, mám na mysli rukopisy, ve kterých lze nalézt „sermones“, čeká na své zpracování.⁹²

Ve fázi, kdy by se vyskytovala edice synodálních statut olomouckého biskupství, můžou hýt coby velice důležitý pramen excerptována po obsahové stránce. Moravská statuta mohou přispět i ke všeobecnému vědění o synodách a na nich vyhlášených statutech. Na synodě jsou vydávána v podobě listiny, kdy články statut (vlastní jádro listiny s dispozicí, případně s narácí a sankcí) jsou „obaleny“ spoustou dalších formulí. Na Moravě ve srovnání s Čechami je tento „obal“ ve větší míře dochován.⁹³ A je zde další zdroj možných nových informací o synodách a jejich statutech.

Můžeme použít rovněž metodu komparace. Synodální statuta mohou být srovnávána po obsahové a formální stránce v chronologické řadě (v rámci diecéze) a také

dem k tomu, že bych příliš zatížil poznámkový aparát, uvedu pouze práci, týkající se Slovenska. Pro celé Slovensko vytvořil soupis rukopisů J. Sopko: Stredoveké latinské kodexy v slovenských knižnicách, Martin 1981. Na statuta v inkunábuli Roudnické lobkovické knihovny mne upozornil dr. K. Boldán z pražské Národní knihovny. Tabulku nelze považovat za uzavřenou.

⁸⁶Dudík B., Statuten der Diöcese Olmütz vom Jahre 1413, Brünn 1871, str. 4

⁸⁷„Descriptio Cl. Schannat b. m. ex cod. MS Biblioth. Mogut.“ (Schannat J. F., Hartzheim J., Concilia Germaniae, V., Colonia Agrippina 1763, pag. 43)

⁸⁸např. Zelený R., Councils and Synods of Prague and their Statutes (1343 – 1361), separatim ex Apollinaris 45, 1972, Řím 1972, str. 14, 18, 19. Výskyt Arnoštových provinciálních statut v rukopisech je velký vzhledem k jejich výjimečnému postavení (viz str. 14 – 18).

⁸⁹srovnej Polc J. V., Councils and Synods of Prague and their Statutes 1362 – 1395, Apollinaris 52, 1979, str. 205

⁹⁰srovnej tamtéž, str. 211

⁹¹srovnej Hledíková Z., Synody v pražské diecézi v letech 1349 – 1419, ČsČH 18, 1970, str. 124

⁹²v inventáři Bystrický J., Boháček M., Čáda F.: Seznam rukopisů metropolitní kapituly v Olomouci (in Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech 3 – Pobočka v Olomouci, Praha 1961, str. 101 – 177) ovšem žádné kázání jako synodální označeno není. Více by bylo možno očekávat od obsahového rozboru v rukopisech se nacházejících kázání.

⁹³srv. statuta ve výše zmíněné edici pražských statut Zeleného, Polce a Kadlece (viz pozn. 33, 44, 55) s Fasseauem, pag. 1 – 7, 13 – 43, 45 – 50

se souvěkými statuty okolních diecézí uvnitř i vně státu a uvnitř i mimo vlastní církevní provincii.

ZÁVĚR: Synodální statuta jsou cenným pramenem pro poznání dějin duchovenstva, církve, dějin církevní správy, církevního práva, národních i obecných dějin. Jé to pramen, zvláště na Moravě, nezpracovaný. Moderní edice synodálních statut olomoucké diecéze 14. a 15. století a další jejich zpracování by tedy bylo přínosem.

Opisy synodálních statut olomouckého biskupství
od poč. 14. století do 60. let 15. století v rukopisech v ČR a SR

statuta	archiv, knihovna	signatura, číslo rkp.	folie se statuty
Konrád I. 1318	+SOA Třeboň	A3	35a – 39b
	+SNA Bratislava (rkp.bratisl.kapit.)	85	22va – 24vb
	+MZA, Cerroni II.	359	pag. 79 – 107
	+Archiv Praž.hradu (knih.praž.kapituly)	N.XLI	21a – 25b
	+SVK Olomouc	M II 182	76a – 78b
Jan Volek 1349	+ZA Opava, pobočka Olomouc (kn.kap.ol.)	286	14b – 17a
	+MZK Brno (mikulovská dietrichstein.knih.)	Mk 86	56a – 61b
	+SOA Třeboň	A3	40a – 46a
	+MZA Brno	261a	1a – 7b
	Čerroniho sbírka II.		
Jan ze Středy 1380	+Archiv Praž.hradu (knih.praž.kapituly)	N.XLI	25b – 31a
	+Národní knihovna Praha	VIII.D.29	80va – 83vb, 96ra
	+SVK Olomouc	M II 182	78b – 81a
	+SVK Olomouc	M II 232	55a – 58a
	+ZA Opava, pobočka Olomouc (kn.kap.ol.)	286	17a – 20b
Jan ze Středy 1380	+SNA Bratislava (rkp.bratisl.kapit.)	85	25ra – 28rb
	+MZA Brno, Cerroni II.	359	pag. 439 – 446
	+MZK Brno (mikulovská dietrichstein.knih.)	Mk 86	61b – 63a

statuta	archiv, knihovna	signatura, číslo rkp.	folie se statuty
Václav Králik 1413	+MZA Brno, Cerroni II. +MZK Brno (mikulovská dietrichstein.knih.)	359 Mk 86	pag. 463 – 574 117a – 130a
Kuneš ze Zvole 1431	+SOA Třeboň +MZA Brno, Cerroni II.	A3 359	165a – 166a pag. 3 – 29
Protház 60.léta 15.stol.	+SOA Třeboň +NK Praha (roudnická lobkovická knih.)	A3 MS.VI Fe 46	166b – 171b rukopis.přívazek inkunábule – 6. text (23 pag.)

MZA = Moravský zemský archiv, SOA = Státní oblastní archiv, NK = Národní knihovna, SNA = Slovenský národný archiv, ZA = Zemský archiv, SVK = Státní vědecká knihovna, MZK = Moravská zemská knihovna, rkp. = rukopis. Viz též pozn. 85

* * *

SUMMARY

*Introduction to Literature Dealing with
Medieval synods and Synodical Statutes
in Czech Lands Research Works in
Moravia*

The article deals with the questions of diocesis synods and synodal statutes in the Czech lands in medieval ages. The first half of the article is devoted to publications dealing with this topic and editions of synodal statutes. Almost all of the scholars published and examined the Prague synodal statutes during several centuries. The period of the 1970s was a witness to a boom of works referring to the concerned questions – we can provide the most important names such as Zdeňka Hledíková, Rostislav Zelený, Jaroslav Polec and Jaroslav Kadlec.

The second most important diocesis in the Czech lands is that one of Olomouc.

Contrary to the Prague synodal statutes, the Olomouc statutes of the 14th and 15th centuries have not been examined yet, and, as for editions, we have nothing better than an old, antiquated and insufficient edition published by A.T. Fasseau (dated from 1766). The main purpose of the article is to draw attention to the stated facts and raise tasks for scholars. A list of manuscripts with copies of synodal statutes of the Olomouc diocesis from the 14th century till the 50s of the 15th century is included.